

27. april 2006

UDKAST

**Afrapportering fra Miljø- og Planlægningsudvalgets studierejse til
Californien og Washington den 4.-13. marts 2006**

Hovedindtryk fra turen:

- Der er en række ambitiøse og perspektivrige initiativer i gang på klimaområdet på delstatsniveau i USA. Initiativerne er, om end meget forskelligartede, kendetegnede ved stor opbakning fra en række centrale politikere, universitetsfolk, grønne organisationer m.fl.
- I Californien har Guvernør Arnold Schwarzenegger annonceret dramatiske reduktioner af delstatens udledninger af drivhusgasser: I 2010 skal udledningerne være nedbragt på 2000-niveau. I 2020 skal udledningerne være nedbragt på 1990-niveau og i 2050 skal udledningerne være reduceret med 80 pct. i forhold til 1990. Til dette formål er en række imponerende initiativer igangsat på klimaområdet i Californien.
- Guvernør Schwarzenegger har eksempelvis lanceret den berømte Hydrogen Highway, som sigter mod at Californien (fortsat) skal være førende i verden med hensyn til anvendelse brint til transportformål. Californien arbejder i denne sammenhæng massivt og målrettet for en hurtig kommercialisering af brint- og brændselscelleteknologi.
- Californien er miljøpolitisk og teknologisk i front, og dette gælder ikke mindst på klimaområdet. Interessen for at gøre en særlig indsats på dette område kan skyldes, at Californien er meget sårbar i forhold til klimaændringer, herunder tørke og oversvømmelser m.v. Historisk set er mange miljølove er født i Californien og er siden blevet ”løftet op” på føderalt niveau.
- Det såkaldte Vestkystinitiativ er en sammenslutning af 212 amerikanske borgmestre spredt over næste 40 delstater, som tilsammen repræsenterer 43 mio. indbyggere. Borgmestrene har tilkendegivet, at deres byer vil reducere udledningerne af drivhusgasser med 7 pct. i 2008-12 i forhold til 1990 (samme forpligtelse som USA ville have haft under Kyoto-protokollen).
- Selv om der er gang i mange og spændende initiativer halter delstaterne fortsat bagefter EU i forbindelse med opbygningen af kvotehandelssystemer. Mens det europæiske kvotehandelssystem allerede er godt i gang, forekommer de fastlagte udledningsniveauer i de forskellige amerikanske initiativer ikke tilstrækkelig restriktive til for alvor at få kvotehandelen i gang. Hertil kommer, at overholdelsessystemerne kun synes at være i deres vorden.
- Den generelle opfattelse blandt forskere, politikere, grønne organisationer på Vestkysten synes at være, at der ikke er den fornødne politiske vilje til at føre en aktiv klimapolitik under Bush-administrationen. Omvendt forventede en række af samtalepartnere et skift i

den amerikanske klimapolitik i 2008 - uanset om præsidenten bliver demokratisk eller republikansk.

- Californien døjer med en lang række traditionelle miljøproblemer såsom luftforurening, som stammer fra energisektoren og ikke mindst transportsektoren. Sundhedskonsekvenserne heraf er massive og omfatter bronkitis, astma og reducerede lungefunktioner hos børn. Landskabet omkring Los Angeles udgør en særlig udfordring, idet dalen udgør en ”lomme” for smog, som har vanskeligt ved at lette.
- Californien har taget fløjlshandskerne af i kampen mod luftforurening og indført en række langsigtede emissionsstandarder for biler, tog og fly – krævende standarder, som det er op til producenterne at efterleve.
- Den mangeårige tradition med nationalparker i USA, de enorme naturarealer m.v. gør det som forventet svært at overføre erfaringerne med nationalparker fra USA til Danmark.
- Enkelte erfaringer med nationalparker kan muligvis udnyttes i Danmark. Eksempelvis er en del af den amerikanske erfaring med nationalparker, at folkelig opbakning – eksempelvis gennem stor åbenhed og anvendelse af frivillig arbejdskraft - og samarbejde på *tværs af* nationalparkerne har været centrale elementer i den USA’s succes med nationalparker.

Søndag den 5. marts 2006 (formiddag)

*Møde med forskere fra **University of California at Berkeley**. Formålet med mødet var en generel introduktion til amerikansk og californisk miljø-, klima og energipolitik. Vi mødtes med assisterende professor Alex Farrell, professor Michael Hanemann og dekan Blas Pérez Henriquez.*

Mødet tog sit afsæt i en gennemgang af de væsentligste (føderale) milepæle inden for miljøpolitik, herunder ikke mindst den berømte Clean Air Act fra 1970. Videre blev de væsentligste kendetegn ved de amerikanske politiske institutioner og deres betydning for miljøpolitikken gennemgået. Et væsentligst kendetegn ved det amerikanske politiske system er som bekendt ”check and balances”, som deler magten mellem den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt på den ene side, og mellem det føderale niveau og det statslige niveau på den anden side. Dette mærkes klart på miljøområdet: For så vidt angår tredelingen af magten kan eksempelvis en demokratisk præsident have svært vanskeligt ved at gennemføre en vidtgående miljøpolitik, da lovgivning og bevilling af nødvendig finansiering sker i Kongressen, som historisk har været republikansk dominerede under demokratiske præsidenter. For så vidt angår den amerikanske føderalisme er det kendetegnede, at staterne har udpræget frihed til at implementere miljøpolitik og fastsætte egne mål.

Det indholdsmæssige i amerikansk miljø- og energipolitik er helt generelt kendetegnet ved et ønske om omkostningseffektivitet, og et ønske om at miljø- og energipolitiske initiativer ikke må hæmme den økonomiske vækst. Det er således fortsat den generelle opfattelse i den amerikanske offentlighed, at adgangen til billig energi er vigtigere end en langsigtet indsats mod klimaændringer. Dette på trods af at klimaændringer i de senere år har fået meget opmærksomhed i de amerikanske medier samtidig med at indflydelsesrige religiøse ledere i stigende grad agiterer for en aktiv klimapolitik.

Den siddende administration forventes ikke at lægge kursen grundlæggende om på området, om end der er et vist pres fra Kongressen, senest med den forholdsvis tætte afstemning i Senatet i 2005 om et forslag om et system med obligatoriske markedsbaserede udledningskvoter (inspireret af de amerikanske erfaringer med handel med kvoter for NO_x forurening under Clean Air Act og den igangværende handel med CO₂-kvoter under det europæiske kvotedirektiv) af Bingaman-Domenici.

Ifølge oplægsholderne sker de væsentligste initiativer på klimaområdet i disse år på delstatsniveau.

Søndag den 5. marts 2006 (eftermiddag)

*Møde med repræsentanter fra **Sacramento Municipal Utility District (SMUD)**, som er USA sjette største kommunalt ejede elselskab og **VESTAS** samt besigtigelse af en vindmøllepark som et eksempel på udbredelsen af vindenergi i Californien. Formålet med mødet var at drøfte vedvarende energi i det amerikanske energimarked samt naturligvis udbredelsen af dansk teknologi. Vi mødtes blandt andre med Business Development Manager Søren Bo Christensen fra VESTAS.*

Mødet gav delegationen et overblik over californisk energi- og klimapolitik set fra en praktisk synsvinkel, dvs. med elværkernes øjne. På mødet blev det fremhævet, at det meget udbredte skattefradrag for udgifter til vedvarende energi har været en hjørnesten i forbindelse med udbygningen. Det blev desuden fremhævet, at det har været afgørende for udbredelsen af vindenergi, at der løbende er sket en udbygning af elnettet.

I forbindelse med den videre udbygning blev det fremhævet, at vindenergien skal indgå et en større helhed for at kunne fungere optimalt. En mulighed er her at styrke integrationen mellem elsystemet i staten Washington og det californiske elsystem. Fordelen herved er, at der i Washington rådes over vandkraft i større mængder, hvilket indebærer den fordel, at man kan tilbageholde vand i reservoirerne. Dette indbygger en stor grad af fleksibilitet i det samlede elsystem – en fleksibilitet som vindkraften mangler (eftersom strømmen som udgangspunkt skal forbruges samtidig med at den produceres). En anden mulighed i forbindelse med den videre udbygning af vedvarende energi i Californien var ifølge SMUD i større grad at udbygge med andre og mere fleksible vedvarende energikilder samtidig med vindenergi, eksempelvis biobrændsler eller på længere sigt bølgeenergi.

SMUD og VESTAS pegede videre på behovet for ”reguleringsmæssig sikkerhed”. Investeringer i energisektoren er meget langsigtede, og det er derfor afgørende for praktikerne og investorerne at have så megen sikkerhed som muligt for at efterspørgslen efter VE ikke pludselig forsvinder.

Desuden pegede oplægsholderne på vigtigheden af at gå i dialog med lokale interesser i forbindelse med vedvarende energiprojekter. I denne sammenhæng havde det konkrete projekt haft stor succes med at indgå i en tæt dialog med de lokale jagtinteresser, hvor omfattende dokumentation af projektets konsekvenser for natur og miljø (særligt ændrer) havde bidraget til at overbevise jægerne.

SMUD har aktivt arbejde med vedvarende energi siden 1994 og forventer at udvide vindkapaciteten med yderligere 250 MW i de kommende år.

Mandag den 6. marts 2006 (formiddag)

*Møde med forskere fra **Stanford University** om forskningsprogrammet **Global Climate & Energy Project (GCEP)**. Forskningsprogrammet er finansieret af virksomheder som ExxonMobil, General Electric og Toyota og beløber sig til ca. 225 mio. US \$ i en ca. tiårs periode, heraf 45 mio. US \$ frem til 2007. Vi mødtes med professor Franklin M. Orr og adm. direktør Rihard Sassoon.*

Stanford har som et af verdens førende universiteter igangsat massiv forskning om, hvordan klimaændringer som et af vor tids største globale problemer kan imødegås.

På mødet indledte oplægsholdere med at gøre rede for den naturvidenskabelige baggrund for drivhuseffekten og de deraf følgende klimaproblemer. Den centrale del af denne del af oplægget var, at det er hævet over enhver videnskabelig tvivl, at der er en sammenhæng mellem de menneskelige udledninger af drivhusgasser, herunder ikke mindst CO₂ og de igangværende klimaændringer. Dette er i tråd med den internationale konsensus på området (blandt andre FN's internationale klimapanel) om at størstedelen af klimaændringerne skyldes menneskelig aktivitet.

På baggrund af denne erkendelse har Stanford under GCEP igangsat et tæt samarbejde med en lang række forskningsmiljøer om en bred vifte af vedvarende energiteknologier, herunder brint, biomasse, solenergi, og lagring af CO₂. GCEP ønsker hermed at bidrage til at kortlægge barriererne for de enkelte teknologier og deres samspil. Den overordnede pointe i denne sammenhæng var, at der ikke er én teknologisk løsning på klimaproblemet. En lang række teknologier skal anvendes – og ses i sammenhæng – for at den forventede globale økonomiske vækst, ikke mindst i udviklingslande som Kina og Indien, kan ske på en forsvarlig og bæredygtig måde.

Oplægsholderne fremhævede endvidere betydningen af offentlighedens viden om klimaændringer, og oplyste, at GCEP ikke udelukkende satser på hård videnskabelig forskning, men også på uddannelse og deltagelse i samfundsdebatten – på et videnskabeligt grundlag.

Af særlig dansk interesse fremhævede oplægsholderne det enorme potentiale for lagring af CO₂ i Nordsøen, og GCEP følger nøje de igangværende forskningsprojekter i Nordsøen (med deltagelse af blandt andre ELSAM).

Mandag den 6. marts 2006 (formiddag)

*Møde med repræsentanter fra **The Energy Foundation**, som er et samarbejde mellem en række donorer, som har det tilfælles, at de ønsker at bidrage til at løse verdens energiproblemer. Fondens formål er at øge energieffektiviteten og anvendelsen af vedvarende energi ved at donere penge til institutioner, som øger den effektive udnyttelse af verdens energiressourcer. Vi mødte blandt andre lederen af fonden Eric Heitz.*

På mødet redegjorde ledelsen af The Energy Foundation (EF) for det arbejde, som foregår under fonden. Kernen i fondens aktiviteter er, at bidrage til at fremme udviklingen af en mere bæredygtig udvikling på energiområdet ved at finansiere vedvarende energi og energibesparelser på en måde, som sikrer fremtidig økonomisk vækst. Fonden betegner i denne sammenhæng sig selv som ”teknologister”, idet løsningen ifølge fonden primært skal findes i ny teknologi, og ikke i at hæmme den økonomiske vækst eller i yderste instans at nedsætte den generelle levestandard.

EF's arbejde foregår ved at ”fundraising” på den ene side, dvs. kontakte etablerede og potentielle bidragsydere, og viderebringe midlerne til de mest lovende energiprojekter, som lever op til fondens formål, på den anden side. Et særligt fokusområde for fondens aktiviteter er her nye energimarkeder såsom Kina og Indien. Fondens prioritering af midlerne tager afsæt i to kriterier, nemlig CO₂-potentiale og politisk effekt. For så vidt angår CO₂-potentiale er der tale om en naturvidenskabelig vurdering af teknologiens muligheder sammenholdt med det påtænkte volumen i projektet. Den politiske effekt er en vurdering af projektets evne til at spille ind i politiske processer som gode eksempler inden for en tidshorisont på 3-5 år.

Endelig redegjorde oplægsholderne for fondens særlige klimaprogram. Her blev delstatsniveauet igen fremhævet som det mest dynamiske niveau i disse år, hvor Bush-administrationen stort set har lagt klimaområdet på is på det føderale niveau. EF's aktiviteter indenfor klimaprogrammet forsøger at ”løfte” de mest dynamiske delstatslige standarder til føderalt niveau. Baggrunden for strategien er ifølge EF, at føderale politiske ”tigerspring” ofte i USA har taget sit afsæt i allerede etablerede politikker og standarder i de mest dynamiske stater. Dette er sket i en række tilfælde på miljøområdet, hvor Californien er gået foran, hvorefter det føderale niveau så er fulgt efter. Eksempler herpå er standarder for køleskabe og udstødningsrør på biler.

Mandag den 6. marts 2006 (eftermiddag)

*Møde med repræsentanter fra **Sierra Club**, som er den ældste og største miljøorganisation i USA og arbejder for at fremme miljøhensyn over en bred front. Formålet med mødet var at drøfte ngo'ernes rolle i amerikansk miljøpolitik. Sierra Club har ca. 500 medarbejdere og et antal af frivillige medarbejdere. Vi mødtes med blandt andre den administrerende direktør Carl Pope.*

Mødet med Sierra Club behandlede studieturens temaer på et overordnet og forholdsvis politisk niveau. Direktøren Carl Pope gav en præsentation af organisationens arbejde og strategiske initiativer, herunder indsatsen på klimaområdet.

Carl Pope gennemgik den efter hans vurdering helt overvældede videnskabelige bevisbyrde for sammenhængen mellem menneskelige udledninger af drivhusgasser og klimaændringer. Særligt hæfter Sierra Club sig ved klimaændringerne i Arktis, da der i disse år bliver tilvejebragt stadig mere håndfaste videnskabelige kendsgerninger herom. Hertil kommer, at klimaændringerne i dette følsomme landskab også er effektfulde som en ”øjebliksgiver” for politiske beslutningstagere.

Konkret ser Sierra Club følgende emner som en række andre aktører vedvarende energi og energieffektivitet som hjørnestene i den fremtidige indsats mod klimaændringer. Med hensyn til energi fremhæves ikke mindst behovet for teknologiudvikling i bilindustrien og behovet for anvendelse af den nyeste teknologi i bygninger (USA er langt bagefter eksempelvis Danmark i forbindelse med bygningsisolering og hertil kommer et enormt amerikansk elforbrug til aircondition).

Sierra Club fremførte afslutningsvis en hård kritik af Bush-administrationens mangel på lederskab på klimaområdet og opfordrede delegationen til at gøre sin indflydelse gældende i forhold til at fortsætte og intensivere EU's lederskab på området.

Mandag den 6. marts 2006 (eftermiddag)

*Møde med repræsentanter fra **San Francisco Supervisory Board**, som er bystyret, dvs. den lovgivende magt i San Francisco. Formålet med mødet var blandt andet at drøfte lokale miljøudfordringer og bystyrets arbejde hermed. Vi mødtes med blandt andre medlem af bystyret Ross Mirkarimi og leder af miljøafdelingen Jared Blumenfeld.*

Mødet med bystyret i San Francisco handlede i stor grad om lokale miljøproblemer. Blandt de væsentligste udfordringer i San Francisco er at skabe sammenhæng mellem behovet for effektive trafikløsninger og miljøhensyn i hele i San Francisco Bugt, som i stigende grad udvikles til at være ét sammenhængende byområde. Lokale miljøproblemer har således historisk haft fokus på sammenhængen mellem miljø og sundhed.

En generel miljøpolitisk strategi hos bystyret er at være bevist om deres forbrugermagt i markedet. Generelt kan der ifølge bystyret opnås store miljøforbedringer, hvis den kommunale indkøbsstrategi sigter mod en miljømæssig bæredygtig udvikling. Eksempelvis kan bystyret flytte markedet ved at efterspørge elpærer med længere levetid og bæredygtigt tømmer. Baggrunden for denne strategi, som i dag begynder at flytte markedet, var bystyrets vedtagelse af en indkøbsstrategi baseret på forsigtighedsprincippet (*Precautionary Purchasing Ordinance*) i 2003.

Den stigende opmærksomhed på en lokal anvendelse af forsigtighedsprincippet skyldes ifølge oplægsholderne politisk vilje. Men den stigende opmærksomhed skyldes også en række studier, som har vist en sammenhæng mellem anvendelsen af pesticider og astma og kræft og andre kroniske lidelser. Senest har bystyret på denne baggrund taget initiativ til en mere bevidst og minimeret anvendelse af pesticider på kommunale områder, herunder ikke mindst områder, hvor børn opholder sig.

På embedsmandsniveau arbejder miljøafdelingen desuden med folkeuddannelse og synliggørelse af miljøproblemer. Hertil kommer at miljøafdelingen i lovgivningsprocessen skal arbejde for at inddrage byens langsigtede miljøpolitiske mål i alle større beslutninger i byrådet.

Tirsdag den 7. marts 2006 (formiddag)

Møde med repræsentanter fra Californiens Miljøministerium, som blev oprettet i 1991 for at sikre det generelle hensyn til miljøet i Californien og sikre en koordineret anvendelse af statens ressourcer. Formålet med mødet var at drøfte ministeriets generelle arbejde med særlig fokus på klima og Hydrogen Highway m.v. Vi mødtes med blandt andre med Anne Baker.

Repræsentanterne for Californiens Miljøministerium orienterede om organisationens struktur, organisationens generelle arbejde samt om en række klimarelaterede emner, herunder de fastsatte politiske målsætninger i Californien, det igangværende arbejde med at igangsætte et kvotehandels-system på klimaområdet samt det unikke Hydrogen Highway projekt.

De politiske målsætninger i Californien på klimaområdet er imponerende – selv set med danske øjne. Den 1. juni 2005 annoncerede den californiske guvernør Arnold Schwarzenegger, at udledningerne af drivhusgasser i 2010 skal være nedbragt på 2000-niveau. I 2020 skal udledningerne være nedbragt på 1990-niveau (Kyoto-protokollens "basisår") og i 2050 skal udledningerne være reduceret med 80 pct. i forhold til 1990. Baggrunden for initiativet var ifølge oplægsholderne dels Californiens sårbarhed i forhold til kommende klimaændringer (oversvømmelser, tørker m.v.) samt fortsatte problemer med luftforurening m.v.

Det californiske miljøministerium skal koordinere denne opgave, herunder varetage koordinationen mellem de involverede myndigheder. Til at løfte denne opgave har ministeriet dannet et Climate Action Team (CAT), som skal stå i spidsen for opgaven. I forbindelse med implementeringen af målsætningen arbejder CAT med toårige arbejdsprogrammer. I øjeblikket arbejdes med de nærmere retningslinier for et kvotehandelssystem, hvor virksomheder kan handle indbyrdes med kvoter, som det blandt andet kendes fra EU's kvotedirektiv. I de kommende to år vil CAT arbejde med at videreudvikle markedsbaserede klimastrategier baseret på økonomiske analyser samt strategier for klimatilpasning i Californien.

Et andet centralt og langsigtet virkemiddel i den californiske strategi er Hydrogen Highway, som blev annoncerede af guvernør Schwarzenegger den 20. april 2004. Kernen i initiativet er, at Californiens (fortsat) skal være førende i verden med hensyn til anvendelse brint til transportformål, herunder at staten skal arbejde for en hurtig kommerialisering af brint- og brændselscelleteknologi.

Tirsdag den 7. marts 2006 (formiddag)

Møde med repræsentanter for den californiske statsforsamlings Miljøudvalg. Formålet med mødet var at drøfte generel miljøregulering, herunder nationalparker og naturressourcer. Vi mødte blandt andre formanden for Miljøudvalget Loni Hancock.

Mødet blev afholdt i to dele. Først mødte delegationen embedsmændene med ansvaret for den daglige tilrettelæggelse af statsforsamlingens arbejde på miljøområdet, dernæst mødtes delegationen med politikere med tilknytning til miljøområdet, herunder formanden for Miljøudvalget.

Embedsmændene orienterede overvejende om tilrettelæggelsen af det formelle arbejde i statsforsamlingens miljøudvalg, herunder det daglige arbejde i Miljøudvalget. Mødet med formanden for statsforsamlingens Miljøudvalg Loni Hancock handlede om klima og om nationalparker.

På klimaområdet var statsforsamlingens rolle tydeligvis begrænset. På trods af guvernørens meget håndfaste udmeldinger på området jf. ovenfor var Miljøudvalget rolle antageligt meget begrænset, og meget få konkrete initiativer var under opsejling. Dog var der stor interesse for de nærmere detaljer i EU's kvotedirektiv, og den danske delegation kunne orientere herom.

For så vidt angår nationalparker kunne formanden for Miljøudvalget oplyse, at driften af nationalparkerne var et føderalt anliggende, og at erfaringerne hermed var begrænsede på statsniveau.

Formanden for Miljøudvalget redegjorde afslutningsvis for række igangværende sager på miljøområdet i den californiske statsforsamling.

Tirsdag den 7. marts 2006 (frokostmøde)

Møde med en repræsentant for Californiens Kommission for offentlige forsyningselskaber. Formålet med mødet var at drøfte de offentlige forsyningselskabers rolle i forbindelse med klimapolitik, udbredelsen af vedvarende energi og energieffektivitet. Vi mødtes med kommissær Dian M. Grueneich.

På mødet orienterede Dian M. Grueneich om den californiske sammenslutning af offentlige forsyningselskaber, og den rolle som de forsøger at spille på klimaområdet. Med udgangspunkt i begrebet energianvendelsens *carbon footprint* (CO₂-fodaftryk), gjorde oplægsholderen rede for en række konkrete initiativer:

Først og fremmest har de offentlige forsyningselskaber påtaget sig en række frivillige mål for de fremtidige reduktioner af CO₂ – en lang række kvantitative målsætninger. Blandt de væsentligste målsætninger er, at virksomhederne tilsammen skal reducere deres udledninger af CO₂ med 20 pct. i 2010 og at forsyningselskaberne tilsammen skal have 33 pct. vedvarende energi i 2017.

For så vidt angår førstnævnte er midlet et såkaldt "*cap-and-trade*" system, som betyder, at de enkelte virksomheder kan handle med udledningstilladelserne (kvoterne): En forsyningsvirksomhed som ikke kan holde sig inden for den tilladte udledningsmængde (*cap*) er således nødsaget til at købe kvoterne på et frit marked (*trade*). Det er endvidere visionen, at dette system i videst mulige omfang skal kobles sammen med andre kvotesystemer i andre amerikanske delstater såvel som internationale kvotesystemer, eksempelvis Kyoto-systemet.

Hertil kommer en række aktiviteter, herunder ikke mindst støtteordninger med det sigte at udbrede vedvarende energi. Et væsentligt initiativ er her det californiske solinitiativ, som råder over i alt 2,9 mia. US \$ i perioden 2007-17, og sigter mod at udbrede anvendelsen af solenergi. Dette er dermed USA's største program inden for solenergi.

Mødet var endnu et eksempel på et målrettet initiativ på statsniveau med hensyn til klima, vedvarende energi og energieffektivitet.

Tirsdag den 7. marts 2006 (eftermiddag)

Møde med repræsentanter for den californiske energikommission. Kommissionen blev oprettet af den californiske statsforsamling i 1974 rådgiver blandt andet det californiske miljøministerium i teknisk-videnskabelige spørgsmål, og er dermed centralt placeret i fastlæggelse af politik og planlægning på klimaområdet. Formålet med møde var at drøfte klimapolitik i Californien, herunder udbredelsen af vedvarende energi med fokus på vind- og solenergi. Vi mødtes blandt andre med kommissær James D. Boyd.

Mødet med den californiske energikommission blev indledt af kommissær James Boyd, hvorefter mødet fokuserede på klima- og energipolitik i Californien og udvalgte forskningsaktiviteter på det californiske center for klimaændringer.

Gennemgangen af klima- og energipolitik var i en vis grad en gentagelse af essensen fra tidligere møder: Californien er den 17. største udleder af drivhusgasser i verden og målt i udledninger pr. person er staten globalt på en tolvteplads. Transportsektoren er den primære forklaring. Udover Schwarzeneggers klimainitiativ jf. ovenfor blev det såkaldte vestkystborgmesterinitiativ endnu en gang fremhævet – et politisk initiativ fra september 2003, hvor guvernørerne fra Californien, Oregon og Washington anerkender klimaproblemet og forpligter sig til at samarbejde om at imødegå problemet.

Den californiske energikommission bidrager med at rådgive det politiske niveau, forbereder gennemførelsen af politiske initiativer (eksempelvis opbygge et kvoteregister) og fordeler midler til forskning og udvikling på området. Særligt fremhævedes kommissionens arbejde med at fremme anvendelsen af biobrændsel til transportformål og biomasse til energiformål.

På mødet blev de regionale konsekvenser af klimaændringer i Californien endvidere gennemgået, og det fremtidige arbejde med udarbejdelsen af en tilpasningsplan for Californien blev skitseret.

Den eksisterende usikkerhed på området blev fremhævet i forhold til at forudsige de nærmere konsekvenser af den globale opvarmning i Californien. Men samtidig blev det understreget, at alene de globale udledninger, som allerede har fundet sted, er tilstrækkelige til at ændre det californiske klima mærkbart.

Onsdag den 8. marts 2006 (formiddag)

Møde med repræsentanter fra South Coast Air Quality Management Center District, som har ansvaret for kontrol af luftforureningen i et af de tættest befolkede områder i USA med ca. 16. mio. indbyggere. Formålet med mødet var at drøfte lokal forurening, herunder forvaltning af emissionsreglerne i Los Angeles området. Vi mødtes blandt andre med seniorspecialist Ron Ketcham.

Oplægsholderne fremlagde indledningsvis den overordnede mission for centeret, som er at bidrage til at alle borgere i området kan leve og arbejde i et sundt miljø med ren luft og at tage alle nødvendige skridt til at beskytte borgerne mod luftforurening. To af centrets vigtigste opgaver er i forlængelse heraf at monitere luftkvalitet og at forberede planer til imødegåelse af uacceptabelt høje luftproblemer.

Sundhedskonsekvenserne af luftforurening fra blandt andet energisektoren og transportsektoren blev gennemgået. De væsentligste sundhedsproblemer relateret til luftforurening er bronkitis, astma og reducerede lungefunktioner hos børn. Det blev i forlængelse heraf understreget, at det særlige landskab omkring Los Angeles udgør en særlig udfordring, idet dalen udgør en lomme for smog, og at denne har vanskeligt ved at forsvinde.

Kernen i centrets arbejde er den løbende kontrol af udledningen af luftforurening fra en række stationære forureningskilder, herunder kraftværker og raffinaderier. Op mod 28.000 virksomheder kontrolleres af centret, og ca. 23 pct. af områdets luftforurening kommer fra disse kilder. De resterende 77 pct. kommer fra transportsektoren.

Centret arbejder herudover på en række andre fronter. På den teknologiske front medfinansierer centret en række forsknings- og udviklingsprojekter på luftområdet, herunder anvendelse af naturgas og rene brændsler (brint, biobrændsler m.v.) i transportsektoren. På informationssiden lægger centret vægt på, at opdateret og overskuelig information om luftforurening til enhver tid er tilgængelig for offentligheden.

Onsdag den 8. marts 2006 (formiddag)

*Møde med repræsentanter fra **Los Angeles trafikkontrol center**. Formålet med mødet var at få et indblik i trafikkontrol i LA, herunder miljømæssige konsekvenser og effekter heraf. Vi mødtes blandt andre med vicedirektør Verej Janoyan.*

For at begrænse de problemer, som følger af den intensiverede trafik i Los Angeles har byens trafikdepartement etableret et trafikkontrolcenter, som styrer 3100 af de i alt 4300 lyskryds i LA gennem computere. Kontrolsystemet har helt overordnet den fordel, at den timer lyssignalerne efter den aktuelle belastning. Dette sker gennem anvendelse af sensorer, som kan måle antallet af biler, hastighed, trafikproppernes intensitet – oplysninger, som sendes videre til computerne, som optimerer trafikstrømmene. Dette sænker transporttiden for den enkelte og minimerer miljøbelastningen.

Delegationen fik en demonstration af det computerbaserede trafikstyringssystem.

Onsdag den 8. marts 2006 (eftermiddag)

Møde med repræsentanter fra et af det amerikanske miljøministeriums lokale kontorer. Kontoret indgår i den enhed, som har ansvaret for miljøkontrollen i staterne i det sydvestlige USA. Kontorets primære ansvarsområder er luftforurening, vandmiljø og affaldshåndtering. Formålet med mødet var at drøfte samarbejde mellem føderale, statslige og lokale myndigheder om miljøpolitiske spørgsmål. Vi mødtes blandt andre med direktør Steven John.

På mødet blev det indledningsvis understreget, at det sydvestlige USA er et af de mest forurenede områder i verden. Miljøudfordringerne er mange og indbyrdes forbundet: luftkvaliteten er ikke god nok (særligt partikelforureningen blev understreget) og biodiversiteten er på tilbageslag. Hertil kommer klimaproblemerne, som ifølge oplægsholderne ikke mindst relaterer sig til energisektoren.

Status for en lang række miljøudfordringer, og de tilhørende føderale initiativer blev gennemgået, herunder først og fremmest de føderale initiativer inden for rammerne af den såkaldte Clean Air Act. Et gennemgående træk har i denne sammenhæng været, at der fra Miljøministeriets side er indført føderale standarder for udledningerne af en række luftforurenende stoffer i form af særlige tærskler som skal overholdes i alle stater. På denne baggrund har man lokalt haft mulighed for at implementere politikken på forskellig vis. Eksempelvis har man i Californien indført en lang række langsigtede emissionsstandarder for biler, tog og fly – krævende standarder, som det i løbet af en årrække er op til producenterne at efterleve. Det bemærkelsesværdige i denne sammenhæng er, at standarderne ifølge oplægsholderne først og fremmest blev fastsat ud fra et miljø- og sundhedskriterium, hvorefter spørgsmålet om de nødvendige skærpelser af diverse krav til industrien blev diskuteret.

Andre emner på mødet dagsorden var affaldshåndtering og vandmiljø. Også i denne sammenhæng understregedes samarbejdet mellem de føderale, de statslige og de lokale myndigheder – både med hensyn til politikformulering og ikke mindst med hensyn til implementeringen af miljøpolitik.

Torsdag den 9. marts 2006 (formiddag)

*Møde med repræsentanter fra **Natural Resources Defence Council**, som er en grøn organisation med fokus på byernes vækst, lokal forurening og ødelæggelse af habitater. Formålet med mødet var at drøfte ngo'ernes rolle i amerikansk miljøpolitik, og lokal luftforurening og trafikproblemer. Vi mødtes blandt andre med senioradvokat Julie Masters.*

Mødet blev indledt med en rundvisning i Natural Resources Defence Council (NRDC) hovedkvarteret, som er et eksempel på bæredygtigt byggeri i byområdet. Hovedkvarteret ligger i Santa Monica i udkanten af Los Angeles, og den bymæssige beliggenhed stiller store krav til kreativiteten for at kunne holde de eksotiske planter i live. Byggeriet var desuden et eksempel på, hvordan kreative løsninger kan bidrage til lokale løsninger på elementære forsyningsmæssige udfordringer såsom vand- og elforsyning gennem solfangere m.v.

Mens mødet med de tidligere grønne organisationer (Sierra Club og Greenpeace) gav et indtryk af mere klassisk interessevaretagelse i europæisk forstand, dvs. analyse- og dokumentationsarbejde med løbende kontakt til politikere, gav mødet med et indblik i anden traditionel arbejdsform for de grønne ngo'ere i USA, nemlig gennem retssystemet, hvor ét af NRDC's væsentligste instrumenter er at fremme miljø sagen sagsanlæg mod virksomheder og myndigheder, som skønnes at være i konflikt med lovgivning eller praksis.

Blandt de lokale miljøudfordringer fremhævedes havnen i Los Angeles, som ligger ca. 40 kilometer nord for byens centrum. Dette er ifølge NRDC Californiens største forurener, ikke mindst på grund af ca. 35.000 lastbiler, som dagligt kører rundt i havnen. NRDC har her anlagt en sag blandt andet for at reducere lastbilernes anvendelse af diesel og sikre, at skibene lods ind til kaj ved hjælp af eldrevne slæbebåde.

Det primære fokus er lokalområdet med udgangspunkt i organisationens særlige interesse for byernes vækst, men i de senere år har organisationen også taget "større" sager op, herunder klimaændringer, miljøforhold i Arktis m.v.

Torsdag den 9. marts 2006 (eftermiddag)

Besøg på A.P. Møllers Containerterminal i Los Angeles og møde med lokale repræsentanter fra koncernen. Formålet med mødet var at drøfte containertransport og luftforurening. Vi mødtes blandt andre med seniorvicepræsident Alan McCorkle.

Besøget på A.P. Møllers containerterminal i Los Angeles indeholdte med en rundvisning efterfulgt af et møde med lokale repræsentanter, som redegjorde for containerhavnens aktiviteter og indsats på miljøområdet.

Containerhaven åbnede i august 2002, og terminalen håndterer ca. 1,6 mio. containere årligt. Der er plads til ca. 25.000 containere, og terminalen er forbundet med en ca. 8 km lang jernbane til et fordelingscenter længere inde i landet. Dette forhold medvirker til at reducere trafikintensiteten og luftforureningen i Los Angeles området betragteligt.

A.P. Møllers samarbejde med myndighederne i Californien og på føderalt niveau er meget velfungerede ifølge oplægsholderne – både på miljøområdet og andre områder.

Hertil kommer, at A.P. Møller ifølge oplægsholderne på en lang række områder forsøger at være på forkant med miljøstandarder. Eksempelvis har virksomheden indledt et konkret samarbejde med bystyret i Los Angeles og Californiens myndigheder med ansvaret for luftkvaliteten om de kommende standarder vedrørende udledningerne af blandt andet svovldioxid fra oceangående skibe.

Fredag den 10. marts 2006 (formiddag)

Møde med Seattles borgmester Greg Nickels. Formålet med mødet var at drøfte Vestkystinitiativet, den generelle klimapolitik i staten Washington og "klimasituationen" på føderalt niveau. Borgmesteren er leder af Vestkystinitiativet og dermed den uofficielle leder af det momentum, som i disse år kendetegner en lang række delstater i USA.

På mødet redegjorde borgmesteren dels for det klimainitiativ, som er taget på vestkysten, de initiativer, som er taget i Seattle samt sit syn på de internationale forhandlinger på klimaområdet.

Med hensyn til Vestkystinitiativet oplyste borgmesteren, at 212 amerikanske borgmestre spredt over 38 stater (samt District Columbia), som tilsammen repræsenterer 43 mio. indbyggere har tilkendegivet, at deres byer vil reducere udledningerne af drivhusgasser med 7 pct. i 2008-12 i forhold til 1990 (samme forpligtelse som USA har under Kyoto-protokollen).

Med hensyn til klimapolitik i staten Washington oplyste borgmesteren, at en stor del af energiforsyningen dækkes af vandkraft, men at der er et massivt potentiale i eksempelvis transport- og byggesektoren. Desuden blev det understreget, at en aktiv klimaindsats i regionen ikke kun bliver ydet på grund af miljøfordelene. Opfattelsen er, at der er store gevinster i form af vækst og arbejdspladser til de, der kommer tidligst af sted. I denne sammenhæng understregedes, at det ikke blot er i staten Washington at der er grøde – det er gang i en lang række klimainitiativer på delstatsniveau.

Med hensyn til den klimapolitiske situation i Det Hvide Hus ser borgmesteren et muligt skift i 2008. Den nuværende administration skønnes ikke at have politisk vilje til grundlæggende at ændre kurs, men den kommende administration forventes at "starte på en frisk" og igen træde ind på den internationale scene. Dette gælder ifølge borgmesteren uanset om den kommende administration er demokratisk eller republikansk.

Borgmesterens argumentation herfor var dels, at USA ikke på lang sigt kan holde til at holde sig uden for en international proces, som efter alt at dømme vil blive stadig vigtigere i takt med at konsekvenserne af klimaændringerne bliver endnu mere synlige. Andre argumenter var, at der er store økonomiske gevinster til de lande, som tidligst formår at omlægge deres energisektorer m.v. Endelig var argumentet, at USA – som andre lande – har en moralsk pligt til at tage del i opgaven.

Fredag den 10. marts 2006 (eftermiddag)

Møde med repræsentanter fra Microsoft. Microsoft er verdens førende softwarevirksomhed og hovedkvarteret ligger i Redmond, Seattle. Formålet med mødet var at få en præsentation af Microsofts overordnede forretningsstrategier og miljømæssige profil. Vi mødtes blandt andre med General Manager Jan Hjortshøj og den administrerende direktør for Microsoft Danmark Jørgen Bardenfleth.

På mødet orienterede repræsentanter for Microsoft om den overordnede vision, de overordnede værdier m.v. for Microsoft, herunder den generelle betydning af teknologiudvikling, i en globaliseret verden. En central pointe i oplægget var, at en virksomhed af Microsofts størrelse og med virksomhedens potentiale ikke kan nøjes med at drive forretning i gammeldags forstand.

Microsoft må indgå som en aktiv spiller i det lokale samfund såvel som det internationale samfund, blandt andet ved at arbejde aktivt for at fremme en global vidensøkonomi. Dette stiller store krav til eksempelvis virksomhedens håndtering af internetsikkerhed, men Microsoft går også – ifølge oplægsholderne – skridtet videre og giver finansielle bidrag til velgørende formål for at tage del i den samlede opgavevaretagelse, lokalt og globalt.

På miljø siden er det virksomhedens målsætning at ”beskytte miljøet” ved blandt andet at overvåge virksomhedens emissioner, affaldsmængder m.v. Hertil kommer, at der er installeret energisparefunktioner på samtlige computere på Microsoft. Endelig substitueres skadelige kemiske stoffer i det omfang, der er anvendelige substitutter på markedet. Generelt har Microsoft imidlertid ingen ambitioner om at profilere sig på området. Der udsendes således ikke pressemeddelelser m.v. og strategien kan ifølge oplægsholderne bedst betegnes som ”*lead by example*”.

På spørgsmål om Microsofts samfundsmæssige ansvar forbindelse med udbredelsen af eksempelvis brommerede flammehæmmere på pc-skærme, oplyste repræsentanterne, at dette ikke er et prioriteret område i virksomhedens strategi. Dette skyldes dels, at Microsofts indsatsområde først og fremmest er software – og ikke hardware – og dels, at der ifølge Microsoft fortsat er en vis videnskabelig usikkerhed på området.

Lørdag den 11. marts 2006

Besøg i Mount Ranier National Park, som blev oprettet i 1899 som den femte nationalpark i USA, og efterfølgende møde med nationalparkens leder. Formålet med besøget var blandt andet at drøfte etablering af nationalparker og naturbeskyttelse som inspiration til den kommende danske proces på området. Vi mødte blandt andre den daglige leder af nationalparken David Uberuaga.

Arrangementet startede med en omvisning i nationalparken. 95 pct. af nationalparkens samlede areal (svarende til 1000 km²) er bevaret som ødemark. Den sovende vulkan, bjerget Rainier, er 4.392 meter høj. En af nationalparkens største attraktioner er de enorme isgletcher, som imidlertid ifølge guiderne trues af klimaændringer. Under omvisningen fortalte guiderne udover naturen om de meget forskelligartede aktiviteter, som finder sted i nationalparken, herunder alt fra bjergklatring, cykling og vandring til ridning og om, hvordan de mange aktiviteter koordineres.

Et af hovedbudskaberne fra nationalparkens leder, David Uberuaga, på det efterfølgende møde var, at en væsentlig del af nationalparkens folkelige succes skyldes en stor grad af åbenhed. Et væsentligt virkemiddel i forhold til involveringen af offentligheden er frivillig arbejdskraft. Under meget systematiserede former er det lykkedes at inddrage en meget stor del af lokalbefolkningen i den daglige drift af parken. Dette medvirker generelt til at opretholde den helt overvældende folkelige opbakning, der er i USA til nationalparkerne.

Med hensyn til biodiversitet fortalte lederen, at parkforvaltningens rolle primært er at overvåge, systematisere indsamling af data mv. Der er dog mulighed for at igangsætte begrænsede projekter til fremme af biodiversiteten. Også i denne sammenhæng forsøger parkforvaltningen at styrke sin base i offentligheden, nemlig ved at åbne for gæsteforskere m.v.

Generelt efterlod mødet det indtryk, at den mangeårige tradition med nationalparker i USA, de enorme naturarealer m.v. som forventet gør det svært at overføre erfaringerne direkte til Danmark. Omvendt betonedes oplægsholderne en række forhold, som kan tjene til inspiration i den videre danske proces, nemlig at folkelig opbakning og samarbejde på tværs af nationalparkerne har været centrale elementer i den amerikanske succes med nationalparker.

Søndag den 12. marts 2006 (eftermiddag)

*Møde med repræsentanter fra **Boing**, som er verdens største producent af fly. Formålet med mødet var at drøfte luftforurening og flyindustriens rolle. Vi mødtes blandt andre med Cheryl Russell.*

Besøget hos Boing startede med en rundvisning i de haller, hvor flyverne samles. Herefter gav oplægsholderne en generel præsentation af virksomhedens situation og forretningsstrategi, herunder hvordan virksomheden har vendt den truende nedtur efter 11. september 2001 til en periode med vækst og fremgang.

På miljøområdet fokuserede mødet emissioner og støj, teknologi og fremtidige forbedringer.

Med hensyn til emissioner og støj fremlagde virksomheden sin strategi, som lægger sig op ad den internationale luftfartsorganisation (ICAO) og deres standarder. Det blev i denne sammenhæng understreget, at luftfarten kun udgør en mindre del af de samlede globale udledninger af CO₂ (ca. 3 pct.).

Med hensyn til teknologi satser Boing i stort omfang på følgende områder: materialer, aerodynamik, motorer og systemer samt selve styringen af lufttrafikken. Ikke mindst sidstnævnte er af stor betydning og en stigende indsats handler om at optimere anvendelsen af Boings produkter, og virksomheden gør ifølge oplægsholderne en stor indsats for at hjælpe luftfartsselskaberne med at udnytte flyene optimalt. For så vidt angår materialerne fremhævedes den nye model ”Dreamliner”, som i hidtil uset omfang anvender kulstof til produktion af flyene.

Oplægsholderne fremhævede generelt, at forskellige miljømål ofte er konfliktende, dvs. hvis CO₂-udledningerne skal reduceres kan det have negativ betydning for støjniveauet og omvendt. Der er generelt en tendens i branchen til at fokusere på reduktionerne af CO₂ i disse år i takt med den stigende globale bekymring for klimaændringer.